

K nedožitým devadesátinám Karla Hudce

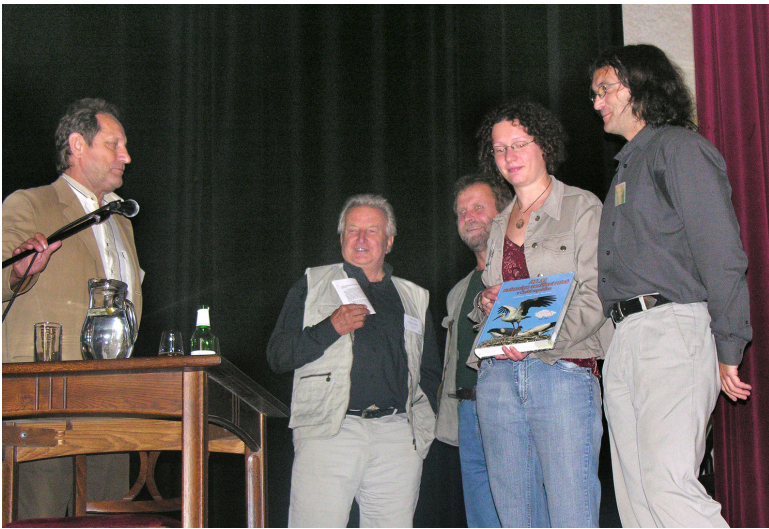
Karel Šťastný, Pavel Pešout

Provedením chvalozpěvu na Karla Hudce měl by býti pověřen ptačí sněm. Mnohohlasý sbor ptáků, ve kterém by nezaniklo jemné pískání maličkého králíčka obecného ani chraplavý tichý hlas mohutného dropa velkého, melodický flétnový hlas žluvy či tlukot slavíků,

sbor, ve kterém by se ve fortissimech zvučným křikem ozývaly všechny jeho milované husy velké, a hlubokým zvonivým hlasem by znělo volání orla královského. Jedině tento sbor dokázal by výstižně a důstojně ocenit přínos Karla Hudce (Buček 2007).

Karel Hudec, 2013. Wikimedia. Foto Ben Skála

Karel Hudec na křtu Atlasu hnízdního rozšíření ptáků. Mikulov 2006. Foto Tono Křištín

Karel Hudec na oslavě 30. výročí časopisu Veronica, Moravské zemské muzeum 2016. Foto Jan Kruml

Doc. RNDr. Karel Hudec, DrSc., se narodil 18. listopadu 1927 v Brně-Mokré Hoře. Jeho životní dráhu významně nasměroval a utváření životních hodnot ovlivnil zejména otec Karel Hudec, řídící učitel a sportovec, který se aktivně účastnil společenského života jako náčelník místní jednoty Sokola, čestný člen okrašlovacího spolku v Mokré Hoře i jako člen obecní rady. Tento vlastenec a účastník prvního a druhého odboje byl popraven v koncentračním táboře Mauthausen, když bylo synovi Karlovi 17 let¹. Otec měl jako dlouholetý učitel velkou knihovnu. Zde si Karel Hudec, dle vlastních slov, pročítal atlasy housenek, motýlů, ryb či zeměpis světa, což ho společně s oblíbeným pozorováním zvířat kolem potoka Ponávka, který mu v Mokré Hoře tek l hned za zahradou, nasměrovalo na studium přírodovědy. Stejně tak zaměření

na ornitologii inicioval otec, se kterým v dětství chodil na procházky do lesa a zkoušel určovat ptáky. Pro rozhodnutí věnovat se ptákům pak byla též důležitá kniha Naši dravci od Josefa Jirsíka (dárek od sestry k Vánocům v r. 1941) a další Jirsíkova kniha Tajemství ptáčího stěhování. Z ní získal kontakt na Ottu Kadlece (výrobce ornitologických kroužků, který po J. Jirsíkovi převzal vedení kroužkovací stanice při Národním muzeu). Ten po ověření, že Karel Hudec ptáky umí poznávat, umožnil mu je kroužkovat i přes jeho nízký věk. A tak Karel začal kroužkovat ptáky již za války, ve svých čtrnácti letech.

Karel Hudec pedagog

Po maturitě na Českém státním reformovaném reálném gymnáziu v Brně-Králově Poli (1946) absolvoval Přírodovědeckou fakultu

Masarykovy univerzity v Brně (1950), obor přírodopis/zeměpis (snad právě proto se zoogeografie stala jeho oblíbeným předmětem přednášeným později na téže univerzitě). Do svého prvního zaměstnání nastoupil jako učitel na základní škole v Bohumíně-Pudlově, kde učil dva roky. Jezdil sledovat ptáky na rybníky v okolí a psal disertační práci, kterou v roce 1951 obhájil na Přírodovědecké fakultě a získal titul RNDr. V letech 1952–1954 absolvoval jako vynikající plavec povinnou vojenskou službu v tehdejší vrcholovém sportovním středisku ÚDA v Praze. Pak jako pedagog působil krátce na gymnáziu v Ostravě-Přívoze, aby od roku 1955 zahájil svou skvostnou vědeckou kariéru v tehdejší Laboratoři pro výzkum obratlovců ČSAV, která později získala status samostatného Ústavu pro výzkum obrat-

Karel Hudec na svých ornitologických toulkách. Foto Archiv Milana Peňáze

Karel Hudec jako dramatik, 1959. Foto František Balát

lovců ČSAV (po několika dalších změnách názvu dnešního Ústavu biologie obratlovců AV ČR). Tam strávil celý svůj aktivní vědecký život až do odchodu do důchodu (1990). Hned na začátku svého pobytu v tomto ústavu se přihlásil na interní vědeckou aspiranturu a v roce 1959 získal titul kandidáta biologických věd (CSc.). Na ústavu prošel všemi tehdejšími stupni vědeckých hodností a v období 1958–1970 byl velmi úspěšným vedoucím ornitologického oddělení (v letech 1968–1970) i zástupcem ředitele ústavu (Zejda 2007, Honza 2017), aby pak byl z politických důvodů všech funkcí zbaven, stejně jako bylo v r. 1970 přerušeno jeho habilitační řízení.

I po odchodu do důchodu však Karel Hudec pokračoval ve vědecké práci a v roce 1990 získal hodnost doktora věd (DrSc.). A protože byl původním povoláním i učitel, začal externě přednášet ornitologii a zoogeografii na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně (zoogeografii tam přednášel už v letech 1968–1970). Uznáním jeho pedagogické aktivity bylo na této univerzitě obnovení a v roce 1991 úspěšné habilitační řízení a jmenování docentem zoologie.

Karel Hudec ornitolog, vědec a popularizátor

Doc. Hudec byl jednoznačně nejvýznamnější osobností české, resp. československé ornitologie posledních desetiletí. Jeho jméno zná nejen každý ornitolog, ale i každý zoolog, dodnes se na něho vpytávají na mezinárodních konferencích zahraniční kolegové. Byl členem České zoologické společnosti, kde vedl ornitologickou sekci. I když se věnoval především vodním ptákům a z nich pak zvláště svému oblíbenému druhu, huse velké, za 50 let své vědecké činnosti se zabýval mimo jiné i synantropními druhy (špaček obecný, vrabec polní aj.), otázkami přenosu patogenních agens, problematice reziduí pesticidů, významu ptáků v myslivosti (je např. držitelem stříbrné a zlaté plakety za rozvoj myslivosti v NDR), střetům letadel s ptáky atd., to vše ilustruje jeho všestrannou úroveň. Publikoval více než 400 vědeckých prací (první odbornou práci již v roce 1946, poslední úspěšná kniha *Ptáci v českém životě a kultuře* mu vyšla právě v letošním roce), množství článků populárních, recenzí, personálií a asi 30 knih. Řadu let byl výkonným redaktorem Zoologických listů (*Folia Zoologica*). Rozhodně nejznámějšími jeho díly se staly několikavazkové knihy *Fauna ČR* a *SR* (později *Fauna ČR*). *Ptáci* vydané v nakladatelství Academia v několika reedicích. Za své práce byl několikrát odměněn cenami ČSAV, za spoluautorství *Atlasu hnízdního rozšíření ptáků v České republice* a významný přínos české ornitologii obdržel v roce 2006 Cenu ministra životního prostředí a rovněž prestižní Cenu Nadace Českého literárního fondu a Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových, Cenu Josefa Hlávky. Daty z ČR doplnil světová ornitologická díla *Handbuch der Vögel Mitteleuropas* a *The Birds of Europe, the Middle East and North Africa*, nověji pak napsal některé kapitoly i do *EBCC Atlas of European Breeding Birds*. Jako snad jediný český ornitolog se aktivně zúčastnil pěti světových ornitologických kongresů. Byl také čestným či dopisujícím členem několika evropských ornitologických společností.

Karel Hudec vykonal obrovské množství práce v Československé, později České společnosti ornitologické, v níž byl členem výboru plných 35 let (1958–1993), čestným členem od r. 1988 a délkou svého členství byl i jejím

nejstarším členem (od roku 1945) (Anonymus 2007). Uvědomoval si, jak je důležité vzdělávat širokou veřejnost a podporovat zájemce o poznání přírody. Podílel se na projektu Českého rozhlasu „Hlas pro tento den“. Díky tomuto pořadu i doprovodným zvukovým nosičům se mnoho lidí naučilo rozeznávat ptáky dle jejich zpěvu. Pro milovníky ptáků připravil s malířem Janem Dungelem *Atlas ptáků České a Slovenské republiky*, který nakladatelství Academia opět vydala v několika dotiscích. Jeho práce s ornitologickými amatéry byla příkladná, nikdy žádnému z nich neodmítl pomoc a spoustu jich do společnosti doslova přitáhl (Nevrlý 2017). Sám vedl mnoho terénních exkurzí, ať již za přezimujícími husami na Nových Mlýnech, na nocoviště havranů v okolí Brna, či třeba za vodním ptactvem na zimní Svratce. Všichni využívali jeho vstřícnosti a obdivuhodného přehledu a sami mu rádi poskytovali svá data do kartotéky jeho mateřského ústavu, která byla později mnohokrát použita právě ve *Fauně ČR Ptáci*. Za propagaci vědy obdržel v r. 2012 Cenu předsedy Akademie věd ČR.

Karel Hudec ochránce přírody

Po nástupu do brněnské Akademie věd opakovaně jezdil s lesníkem a zoologem Zdeňkem Kuxem sledovat záplavy Dyje na jižní Moravě. Když byla navržena výstavba Novomlýnských nádrží, zapojil se do snah o zastavení záměru. To se sice nepodařilo, ale Karel Hudec se tak dostal k ochraně přírody. Společně s Antonínem Bučkem, Janem Lacinou a Miroslavem Kundratou, kteří tehdy pracovali v Geografickém ústavu Akademie věd, vymezili takzvané prvky přírody vyžadující zvláštní péči a třicet osm chráněných území (1978), z nichž se dodnes uchovalo třicet, a mnohé dnes požívají zákonné ochrany. Podílel se také na soupisu mokřadů České republiky.

Cítil spoluodpovědnost za věci veřejné, zejména se pak přímo zapojoval do řešení nejrůznějších problémů v oblasti životního prostředí. Byl také aktivní hned v několika ekologických nevládních organizacích, zejména pak v Českém svazu ochránců přírody (ČSOP), základní organizaci Veronica v Brně. Spolu s výše zmíněnými přáteli z Geografického ústavu a dalšími založil stejnojmenný časopis (1986), jehož byl kmenovým autorem

Karel Hudec, muzikant. Ústav biologie obratlovců AV, Brno.
Foto Archiv Milana Peňáze

a členem redakční rady. V roce 1999 pomohl založit zařízení ČSOP – Ekologický institut Veronica, který realizuje projekty v oblasti ochrany přírody a kulturní venkovské krajiny, podpory trvale udržitelného rozvoje venkovských a městských sídel a podpory občanské angažovanosti v problémech životního prostředí. Pomohl též založit a jako místopředseda správní rady významně ovlivňoval Nadaci Veronica podporující místní i regionální projekty zachování přírodních a kulturních hodnot krajiny Moravy a Slezska. ČSOP udělil za dlouhodobou ochrannářskou činnost Karlu Hudcovi několik ocenění, působil též v čestné radě svazu, a to od počátku její existence. V roce 2007 mu byla Nadací Charty 77 udělena Cena Josefa Vavrouška za významnou práci v oblasti ekologie a životního prostředí a v roce 2008 Cena Jana Šmardy za ochranu přírody a domoviny na Moravě a ve Slezsku.

Karel Hudec dramatik

Karel Hudec byl renesanční osobností, kromě všech výše uvedených činností měl velmi blízko k umění a umělcům (Lacina 2017b). A také sám se amatérsky umění věnoval. Byl literát, muzikant a nadšený zpěvák, zejména

slováckých písní. Když kdysi uvažovali společně s A. Bučkem nad poměry v Akademii a nad byrokracií, napadlo je udělat z toho nějaké divadlo. Dlouho Karel nosil tuto myšlenku v hlavě, a když šel do důchodu, tak za čtrnáct dnů napsal parodii „O vzniku druhů přírodním výběrem“, ve které šlo o to, jestli by Darwin mohl svou práci obhájit kandidaturu (Moravec 2007). A tak byl založen neformální, dobrovolný a velmi úspěšný divadelní soubor A.I.D.S. (Akademický Insitní Divadelní Soubor), kde byl autorem, režisérem i hercem. Jeho hry, vysoce ceněné i profesionálními divadelníky, se s originálním humorem strefovali do všudypřítomné technokratické omezenosti, pýchy a tuposti. Sympatické je, že divadlo má svého pokračovatele – spolek Verdis. Karel Hudec se věnoval celé řadě dalších uměleckých aktivit, a to včetně sochařství! A tak byl např. jeho zásluhou na Českomoravské vysočině zbudován pomník Starého myslivce a Staré myslivecké (2003), Pomník neznámého zájce (2005) či dnes už proslavený Pomníček Broučků (2007) nedaleko Karafiátova rodiště na vrchu Kamenice u Roženeckých pasek. Zinventarizoval také mramorové holuby a hr-

dličky na brněnských náhrobcích a zhodnotil je po stránce zoologické i etnologické. Populární byl i jeho seriál článků o albi-notické veverce, vycházející ve Veronice (2001–2002), kterou Karel Hudec pozoroval taktéž na hřbitově a která dala založit Řádu bílé veverky. Rozsáhlé umělecké, sportovní a další aktivity Karla Hudce popisuje jeho dlouholetý přítel a nositel Řádu bílé veverky Milan Peňáz (Peňáz 2017) ve zvláštním čísle časopisu Veronica, připraveného ke Karlovým devadesátinám, jehož vydání se však již bohužel nedežilo.

Karel Hudec, přírodovědec, pedagog, obdivovatel a ochránce přírodního a kulturního dědictví, muzikant, sportovec, dramatik a především skvělý člověk zemřel 10. 11. 2017 v nedožitých devadesáti letech. Zůsta-ne navždy v našich srdcích. Čest jeho památce.

1 25. 9. 1946 byla po Karlu Hudcovi st. pojmenována ulice „Hudcova“ v Brně-Medláňkách

**Seznam literatury je uveden na
www.casopis.ochranaprirody.cz**